

Henryk Sienkiewicz

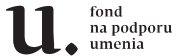
LISTY Z AMERYKI

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Henryk Sienkiewicz 2018
Cover Design © Ľubica Končeková 2018
Translation © Miloš Ferko 2018
Slovak Edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk; www.vsss.sk

Realizované s finančnou pomocou Fondu na podporu umenia

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Henryk Sienkiewicz: *Listy z Ameriky*
Z poľského originálu *Listy z podróży po Ameryce*, wyd. PIW, 1988 preložil Miloš Ferko
Zodpovedná redaktorka Silvia Semaková
Obálka, grafická úprava a sadzba Ľubica Končeková
Tlač P+M, s. r. o., Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-044-4

Henryk Sienkiewicz

LISTY
Z
AMERIKY

Henryk Sienkiewicz (1846 – 1916)

Henryk Sienkiewicz

LISTY

Z

AMERIKY

ÚVOD

Kolobeh literárneho života zavaluje nás množstvom prekvapivých, neočakávaných záležitostí – tuhla hneď napríklad smrť odprosovaná nami v elégiách či preventívne zabezpečovaná poisťovacími agentúrami. Čo sa však mňa týka, nuž ako ozajstné dieťa nášho storočia neprivykol som si čudovať sa bárčomu – hoc by mi aj voľakto riekol.

„Mladík sa životom zdržanlivo rútil
starec bez šomrania ani nezasmútil¹,“

ibačo hlavou pokývnem a poprosím o pokračovanie tej šťavnatej historky, i keď najradšej by som ju ukončil ako samotný Krasickí²:

„Všetko nám to azda pravda pradié
ja to však k historkám pre istotu kladiem.“

Lež ak by onen ktosi prišiel za mnou vo februári a povedal mi, že na sklonku marca Nemecko, Francúzsko, Anglicko aké dlhé, také široké premeriam, preplávam šantivou jarou rozbúrený Atlantik, potom sťa vták na krídlach nesmierne vzdialenosti veľkej trate z New Yorku do San Fran-

---

¹ Pravdepodobne narážka na dobový „generačný konflikt“ pragmatizmu mladých pozitivistov s myšlienkovou výzbrojou predošlej generácie (pozn. prekl.).

² Ignacy Krasicki (1735 – 1801), popredný predstaviteľ poľskej osvieteneckej literatúry, medziiným autor vešovaných bájok (pozn. prekl.).

cisca preletím a prach z obuvi svojej na brehoch Tichého oceánu strasiem, okamžite by som mu odporučil:

– Priateľu! Píš len pekne polemické články do Kroniky Soblonowskej³ – vidím veď, že tvoje čuvy mimo vzdajší svet zablúdili. Vskutku: skôr pri-pustím, skôr uverím, že vospolok na moju počesť pohostenie, na ktorom abbé Vylízavačský prednesie oslavnú reč a pasuje ma v prítomnosti naj-mladšej a najsvedčnejšej spomedzi svojich ovečiek za rozhorleného fanatika, skôr uverím, že Antikrist – ako ma o tom uisťovala jedna z volynských sesterníc, už prišiel na svet – slovom, skôr tomuto všetkému než svojmu výletu do Ameriky uverím.

A predsa. Ergo, ako sa to zbehlo.

Raz ráno som prišiel do redakcie, vzal naše noviny a začal som čítať. Bolo to zhruba v čase, keď mi stĺpček o fanatických zabezpečil také sympa-tie v istých kruhoch našej spoločnosti, že som sa v ich očiach stal poľným maršalom všetkých pekelných hord. Všade na mňa číhali hrozby. Chevalier Kapustohlavský, ktorý sa už predtým neraz, s cieľom potrestať ma, „meča svojich predkov“ dovoľával – len o máčny mak že nezahubil ma v súboji – a nezhubil ma iba preto, že ma nevyzval; grófica Pipi sťa zranená hrdlička *un petit cri*⁴ vyludzovala zakaždým, keď svoje meno vytlačené v akýchkoľ-vek varšavských novinách zhládla; raňajším tichom ku mne kvil posvätné-ho rozhorčenia kroniky Soblonowskej rinul sa.

Oj, oj, oj! Nescapeš ver' Kronike psíček Čumáčik, nezakotúľalo sa zrnko ruženca, ani žiadna z jej ratolestí v húšťavách hriechov Spravodaj-ského týždenníka⁵ nezblúdila – lež predsa kvílila ustavične sťa tá panna, čo

„Vôbec nič nepočúvala,
iba stále plakala:
ach joj, môj zelený džbán
rozbil mi ho pán!“

Žiaľ, nemôžem poprieť, že strojcom onoho kvilu bol som ja – pres-nejšie, áno, opäť môj, ten môj nešťastný stĺpček o kresťanských matkách. To ja som rozbil onen zelený džbán prekypujúci sladkou vodou vzájomnej

---

³ Dobové periodikum priaznivcov teórií mysticizmu a špiritizmu (pozn. prekl.).

⁴ Zalkanie (franc.; pozn. prekl.).

⁵ V orig. Przegląd Tygodniowy, dobowé periodikum (pozn. prekl.).

Tygodnik Illustrowany z roku 1860, ktorého korešpondentom bol Julian Florian Horain

adorácie – no vari som vôbec poňatia mal, že čokoľvek by kresťanské matky činili, všetko sa im k spásu duše pridá?! Nie, nemal som ani tušenia. *Mea culpa!*⁶ Trpieť budem za ňu dokonca i tu v Amerike.

Nečudo teda, že vzhľadom na spomenutú situáciu i v čísle, čo som onoho rána započal čítať v redakcii, bol som tiež našiel článok, ktorý v podstate v súvislosti so mnou bol tým, čím príslovečná koza nožu jest. Autor (počtom strán) najmonumentálnejšieho poľského románu zadíval sa v onom článku na spoločnosť *à vol d'oiseau*⁷ a srdcervúco sa rozplakal; potom do svojej apoštolskej lodice nasadol, vlastnými slzami k verejnej mienke preplachtil – a jedným okom na Prusa, druhým na mňa škúliac, pokrikoval na ľudí, že koniec sveta je blízko, že apokalyptické príšery už začali sa nielen svetom trúsiť, ale i stĺpčeky písať, – a že on prvý to zvestoval vo svojom periodiku, predplatné ktorého jest: vo Varšave toľko a toľko, na vidieku a v provinciách toľko a toľko, štvrtročne toľko, mesačne toľko atď.

Nie som ešte taký skazený, žeby som hriechy nelutoval – nuž i premkla ma skormútenosť – i vyúčtovávanie výčitiek svedomia za seba i svojho kolegu Prusa⁸ rozpútal som.

Joj! Zoznam našich hriechov bol taký dlhý ako Bakalári Adama Pługa.

⁶ Moja vina (lat.; pozn. prekl.).

⁷ S nadhľadom (franc., pozn. prekl.).

⁸ Boleslav Prus, tiež slávny poľský románopisec – autor sa však pohráva i s narážkou na nepriateľstvo voči Nemcom (pozn. prekl.).

Boleslav Prus, poľský románopisec

Nabádali sme ľudí, aby zakladali hliadky požiarnej pohotovosti, škôlky, sirotince, hodvábnictvo, remeselnícke besedy, zoologické záhrady, spolky, banky, regulovali brehy Visly, asanovali, o kanály i burzy dbali. Nikoho sme nenechali na pokoji, potľkali sme sa po zasadnutiach, pokrikovali

sme kvôli dláždeniu ciest, znevažujúco sme útočili na nevinné pohraničné handle s pálenkou – ako keby princíp voľného obchodu nemal prioritu nad clom – ani na chvíľu sme neprestávali dolípať do členov rozmanitých združení meškajúcich s poplatkami – sťahy sa vari patrilo v pote tváre zarobený groš na bohvieaké neisté ciele utrácať. Slovom, riadne sme sa vyfarbili pred najsamspokojnejšími obyvateľmi nášho štátu, obyvateľmi, ktorí sú brzdou znemožňujúcou zrútenie sa záprahu spoločnosti do priepasti, brzdou natoľko účinnou, že spoločný záprah nielenže sa netrieska na márne kúsky akýmiysi cestami-necestami, lež stojí na mieste, sťahy na počesť dozornej rady komunikácií s úctou v blate na hradskej pri Varšave uviazol.

Nuž hútal som veru dlho i kormútlivosť čoraz prenikavejšia môjho srdca zmocňovala sa – keď tu zrazu začul som, že dakto v predsieni našej redakcie vyriekol moje meno. Pýtal sa vrátnika, či sa môže so mnou stretnúť.

– Božemôj! To je predsa isto-iste chevalier Kapustohlavský s „mečom svojich predkov“.

I zachvátil ma strach z „meča predkov“ gavaliera Kapustohlavského. Čo si len teraz počnem? Čo si počnem? – pýtal som sa sám seba.

Medzitým sa dvere otvorili. Do redakcie vošiel dáky zo šesť stôp vysoký gentleman s nádhernou svetlou bradou.

– Mám tú česť zhovárať sa s pánom Litvošom? – spýtal sa basom, ktorý mi pripomínal rev leva.

– Ako vám môžem pomôcť? – odvetil som s presvedčivou náhlivosťou vykonávajúc rukami za chrbtom zúfale pohyby smerom k paličke, ktorá stála v kúte, avšak práve sťahy navzdory na zem zošupla sa.

– To vy píšete *Rozmanité aktuality*?

Už je to tu, – pomyslel som si.

– Hej... vlastne... Viete, reportéri ma občas zásobujú nesprávnymi faktmi... Ale s kýmže mám tú česť?

– Volám sa X. Som z Poznaňska.

Uľavilo sa mi – o Poznaňsku som totiž nikdy nič nepísal.

– Tak vy ste z Poznaňska?

– Presne tak.

Ach! Okamžite nevýslovná radosť zmocňuje sa ma.

– Vidím, že Varšavčanov nemáte veľmi v obľube.

– Pravdaže nie. Ale nie je to obojstranné.

– Nuž, prišiel som sa teda poopytovať, či nemáte reku dáke kontakty s Amerikou?

– Nebudem tajiť, – riekol som s cudne sklopenými očami, – naše noviny tam niekoľko tisíc predplatiteľov odoberá.

– Až toľko?

– Veru tak! Okrem iných napríklad prezident Grant usilovne našou politikou zapodieva sa.

– Nejde mi o kontakty na takejto vysokej úrovni. Pozajtra totiž odchádzam do Spojených štátov a chcel by som od vás dostať odporúčací list pre pána Horaina⁹. Poznáte pána Horaina?

– Och! Skrz-naskrz, jak vrecko vlastné! Vyše troch rokov.

Medzi nami – čítal som síce komplet celú Horainovu korešpondenciu, jeho samotného som však nikdy v živote nevidel.

– Vyše troch rokov? Ja som sa však domnieval, že on sa už vyše štyri roky zdržiava v Amerike...

– Pardon, som sa splietol – vyše šesť rokov poznám ho.

– Čiže poprosil by som vás o sprievodný list pre neho. Chcem tam kúpiť pozemok a usadiť sa. Žena mi chorľavie, potrebuje teplé podnebie – a som počul, že tam teplo je.

– Ako kde. Ale veď teplo je aj v Taliansku.

– No, teplo, ale draho – zatiaľ čo tam, som počul, grunt zadarmo dajú, len si treba dať pozor, žeby neošudili, bo to prebití ľudia. Čiže pán Horain, ako už domáci, mi pomôže a povie, komu dôverovať a komu nie. A navyše sa s ním aj budem vedieť dohovoriť – lebo po anglicky ja akosi... onô...

– Skvele. Poskytneme vám odporúčajúce listy pre pána Horaina.

– A vy sám sa na výstavu pozrieť nepôjdete?

– Ja? Počkajteže... ehm, ešte som sa nad tým v podstate ani nezamýšľal... Momentík... Pôjdem, nepôjdem, pôjdem, nepôjdem... pôjdem... Presne tak! Vyrazím.

– Nuž tak poďte spolu so mnou, – dvom nám veselšie i smelšie bude.

– A koľko je teraz hodín?

– Akurát poludnie.

– O druhej obedúvam, mám teda dve hodiny času na hútanie. Príďte na obed, budem rozhodnutý.

– Dobre. Porúčam sa!

---

⁹ Julian Florian Horain (1821 – 1883) – publicista, počas emigrácie v USA pôsobil ako korešpondent periodika Ilustrovaný týždenník (v orig. Tygodnik illustrowany). So Sienkiewiczom udržiaval živé kontakty, patril k prívržencom utvorenia poľskej autonómnej oblasti v Kalifornii a nezávislého Poľska na ostrove Nová Guinea (pozn. prekl.).

– Úctivá poklona. Ráčte blahosklonným okom na moje otáľanie zhliadnuť.

Zostal som sám.

Naše huhľavé hodiny odbili jednu – a ja som stále sedel na tom istom mieste húťajúc – pobrať sa, či nepobrať sa. Sťa Hamlet o tom svojom „byť, a či nebyť“. Lež keď sa nepoberiem, čo si počnem? Budem po nociach písať?... A veď v Amerike môžem písať tiež. Navyše, doktor mi odporučil, aby som po nociach nepísal – nuž a nakoľko v Amerike je práve vtedy noc, keď u nás deň, písať v Amerike rovná sa písať v Európe vo dne, teda odobrať sa do Ameriky rovná sa riadiť sa odporučeniami môjho lekára.

Navyše: keď sa poberiem, nebudem robiť korektúry vlastných textov, inak povedané, nebudem ich čítať... To tiež nie je na zahodenie.

Napokon – čo mi tu vo Varšave ostáva? Oženiť sa? „Ach, ležiac raz pod stanom koženým, dostal som list – vraj sa ožením.“ A pritom zmienené *un petit cri* ranenej hrdličky, ktoré vyludzuje grófká Pipi sotva moje priezvisko zočí, ma pozbavilo akejkoľvek nádeje. Ostatne: ašpiroval som tu ja úbožiak na hodnosť a postavenie manžela dosť dlho – no čo z toho? Naskytli sa mi občas očistom malé pozornosti, však v stálejší štatút som sa nikdy neprehupol. Nie! To nie je nič pre mňa, najmä po tom poslednom prekliatom stĺpčeku, po ktorom už aj len pri zmienke o mne všetky matky zo združenia úplne nadprirodzene hrôzostrašne zimomriavkovité záchvevy premknú – sťahy pri zmienke o hadovi, ktorý nakriatol Evu, aby ruku spustila, jablko odtrhla, sama požila a dala i mužovi svojmu.

Bože môj! Vari som sa ja niekedy bol pokúšal nakriatnuť dajakú Evu, aby jablko odtrhla, sama jedla, požila ho a najmä, aby mužovi svojmu dala ho! Nuž, stalo sa. Skutky zvýšené na prahu minulosti, jak Deotyma¹⁰ rečie, samotný Boh neanuluje. Stalo sa. Nikdy sa neožením.

Ergo, čo inšie mi ostáva?

Bohatstvo? Nedomôžem sa ho nikdy. Dlžoby? Už som narobil. Práve tá posledná okolnosť pomkla ma k rozhodnutiu. Ech! Čo tam po tom! Idem do Ameriky.

A veď tak či onak, neodchádzam predsa naveky. Uzriem moria, pláne, mestá, šíravy, iných ľudí, červenokožích Indiánov, stáda divých byvolov¹¹,

---

¹⁰ Pseudonym poetky a prozaičky Jadwigi Łuszczewskiej-Żmichowskiej (1834 – 1903), autorky sentimentálnych románov (pozn. prekl.).

¹¹ Ironicky dobovo takto polovzdělanci nazývali bizóny (pozn. prekl.).

medvede, jaguáre, americké tresky-plesky – a hádam sa nadarí i dáka plavovlasá miss... Navzdory všeobecnej mienke vždy som bol o vlastnej svedčnosti presvedčený.

O druhej som sa pobral na obed. Nový známy ma už čakal.

– Tak ako ste sa rozhodli?

– Rozhodol som sa, že sa naobedujem.

– A potom? – Potom vyrazím za vlastníkom domu, aby poskytol potvrdenie do pasu, na základe ktorého ustanovené bude, že môjmu odchodu nestoja v ceste žiadne prekážky; následne požiadam o vydanie pasu, pričom mi načim získať doklad o tom, že som v priebehu celého doterajšieho života bol pokojamilovným zápecníkom, ktorý, súc majiteľom nejakej nehnuteľnosti, najsamriadnejšie by dane platil, – a ktorý s výnimkou istých sporov s majiteľom domu, napokon nadostač rámusom vpečatívšich sa do povedomia pospolitosti, žiadnych iných sporov nezúčastnil sa – hoci hádam najskôr preto, že je slobodný.

– A nadobudnete pas včas?

– Určite nie. V tom prípade ma počkáte.

– Skvele. Ale v Brémach.

Po tomto rozhovore, ešte v ten istý deň začal som vyvíjať úsilie o zaobstaranie pasu. Človek, ktorý cestuje do Ameriky, je u nás ešte raritou. Tak sa namojveru aj poihrávam s predstavou, že keď sa vrátim, v Lukovskom újazde, s ktorým som prepojený množstvom kontaktov, ma prinajmenšom mesiac budú pokladať za druh újazdového Hernanda Cortésa. Môj nebohý dedo, opatruj, Pane, dušu jeho, iba raz počas vymeraných mu dní bol v Puławách a raz v Kráľovci – a mal o čom celý život rozprávať. Teraz však už uplynuli tie pekné dni aranžuezske – avšak Amerika si ešte pôvab neopozeranosti uchováva, nuž hľadia na mňa po úradoch sťa na dáky nevídaný zoologický fenomén, tu a tam kladú mi dokonca otázky, ktoré potvrdzujú, že zemepis patrí u nás k vedám najväčšmi vychyteným.

– Do tej Ameriky to cez more ide sa?

– Nuž, marí sa mi, že hej. Pokiaľ viem, trať ešte nedostavali.

Vďaka Amerike a vďaka mimoriadnemu záujmu, akému sa u našich správnych orgánov tento kút sveta teší, nadobudol som pas pomerne rýchlo. Ostávalo mi len už zaregistrovať sa u konzula.

– Zbytočne, – vravel mi jeden z mojich známych.

Ja som však od svojho zámeru neupustil. Mal by som azda pripraviť konzulát o pôžitok z registrácie môjho hádam prvého a posledného pasu,

či vari mal by som stáť v ceste výkonu hádam jednej-jedinej jeho úradnej povinnosti? Bolo mi síce známe, že za vízum treba platiť, ale bolo mi tiež známe, že keby som sa veľmi zaťal, ešte mi – za zriedkavú príležitosť, ktorú som mu poskytol – zaplatí samotný konzulát.

Vyrazil som teda za konzulom a vďaka šťastene zastihol som ho v úrade.

– Nie je tu môj tajomník, – povedal mi, – ráčte sa unúvať po tretej popoludní.

Strčil som pas do vrečka.

– Nemôžem, – odvetil som. – Cestujem o druhej, musím sa teda zaobísť bez víza.

Môj spoločník zbledol.

Prvé vízum je konzulovi tým, čím prvá suknička chlapčatu¹², prvé páperie mladíkovi, prvý publikovaný článok literárnemu embryu, prvé epolety poddôstojníkovi, prvý bozk a prvé „ľúbim ťa“ chovanici dievčenského penzionátu. A tuhľa príležitosť onoho prvého víza mohla by pominúť – azda i naveky.

– Váženy, – riekol mi napokon konzul, – nebudem čakať na tajomníka, nech ho čerti vezmú, dajte mi pas, zaregistrujem vás, čo najrýchlejšie, sám.

Poskytol som teda pas.

Môj partner vytiahol zo sekretára obrovskú zásuvku a povyberal z nej takú kopu pečiatok, nádobiek s farbou, kolkov, voskových pečatidiel, že by to stačilo na zaregistrovanie všetkých pasov v celých USA.

Lenže každý debut má nielen miesta slnečné, ale i tienisté! Neraz sa veru stáva, keď sa dvaja chlapci hrajú na furmana a koňa, že furman nevie opraty trínať – a kôň ho pozaúčať musí. Sotva za náprstok vody pretieklo a konzul začal hútať, vlasy si kmásať.

– Máte záujem o obyčajné vízum? – spýtal sa.

– Áno, ale čo najkvalitnejší typ.

– Hm... Ký čert sem toľko pečiatok napchal.

– Švacnite tam hocktorú solídnejšiu.

– Ale to asi na koniec pasu, nie?

– Najlepšie je držať sa zlatej strednej cesty. Pretože v Spojených štátoch máte len dve strany – republikánsku a demokratickú, a chýba vám tretia, je u vás galiba.

– No... hej! Hej!

---

¹² To jest keď už vyrastie z gatiek natoľko, že sa nepocikáva (pozn. prekl.).

– Vy patríte ku ktorej strane? – spýtal som sa znenazdajky.
 – Ja?... onô... ako sa len volá... Počkať, mám to predsa kdesi zaznačené, lež spamäti...
 – Teda vízum je už hotové?
 – Hneď, hneď. Čer... sem nastrkali tie pečiatky. Juj! Viete čo? Šmaríme tam najväčšiu, to nikdy nezaškodí.
 – Šmarime najväčšiu.
 Konzul vybral zo zásuvky čosi podobné bucharu na zatĺkanie pilierov do Visly.
 – Ejha, týmto by sa dala i posteľná plachta zaregistrovať, – poznamenal som.
 – To nič, dáme si rady... Aajajaj, preboha, to je fakt ťažké!
 – Smiem vám pomôcť? Raz, dva, tri... Hej! Rup!
 Zaznel tmený praskot stola, na ktorý pečiatka dopadla. Marilo sa mi, že môj pas zvriskol: „Kristepane!“ Strčil som ho do vrečka a odišiel.
 Bolo poludnie, o pol tretej som mal odísť, predtým som sa však musel zúčastniť rozlúčkového obeda, ktorý za žobracky groš usporiadala kompánia literátov. Úprimne povedané, čo sa toho obedu týka, zmocňovali sa ma isté neveľmi príjemné predtuchy. Obával som sa, či náhodou žičlivosť dobrých kolegiálnych srdc nebude chcieť za veľkého človeka pasovať ma a či sa potom nebudú trúsiť také reči, ako tá, čo som voľakedy počul o istom autorovi, čo pochádzal z Poznane, a ktorej začiatok uvádzam:
 „Vážení! Nech vám ani len nenapadne, že by som tu v kruhu priateľov mienil o Platónovi alebo Herakleitovi rozvraviť sa. Neobtriem sa ani o Nabuchodonozora, lež... čo som to chcel povedať? (vivat!), lež od čias, kedy veky pokryté prachom vekov (hlas sprava: „veký sme tu už malí“)... Rozprávač: Hej, ja vás neprerušujem, keď rozprávate! O čom som to hovoril? Aha! O piesni vekov! – Teda keď čiže už Platón riekol... že onô... vážení... vlastne hej! Nečudo, že povznesiem čašu na zdravie Platónovo... nie! Som chcel riecť nášho kolegu Teodora, ktorý... vážení! ktorý... vážení! ktorý... vážení... vážení... tak čo som chcel vlastne povedať...(vivat, vivat!).“
 Je jasné, že keby som bol pánom Teodorom, môj um, vydesený vlastnou veľkosťou nevzmožil by sa na rovnako výrečnú odpoveď a osvedčil by som tým kolegom svojim, že ešte horší rétor než autor som. Avšak našťastie na obede, o ktorom som bol zmienil sa, bolo viac vína než tirád, v dôsledku čoho, keď som potom uberal sa na železničnú stanicu, javil sa mi svet presmierne pekný. Ajhľa, Varšava toľ najčistejšie a najsporiadanejšie mesto

sveta, ženy ukrutne prenádherne, dlažba fantasticky pohodlná – kebyže mi na bytie tienik nevrhá oštara spôsobovaná cestovnou kabelou o plecía zakvačenou, pridal by som tieto okamihy k najkrajším v mojom živote.

Lenže oštara s kabelou mi trocha pokazila náladu. Bolo mi známe, že kabela je o mňa zakvačená a že som ju nestratil, avšak sa prihodilo, že keď som z nej vybrať peniaze mienil a na ľavú stranu nahol sa, kabela ušla na pravú – a keď ja na pravú, kabela na ľavú. Naháňať niekoho vlastnými pleciami je fyzicko-fyzikálno-filozoficky absolútne absurdné, i preto ruky zložil som a pomyslel si: Už je veru tak! Nepôjdem do Ameriky.

Našťastie dobré duše i z tejto galiby pomohli mi.

Napokon som nasadol do vozňa, rušeň zahvízdal a onedlho som skrzevá hmlu a dym ledva dovidel na milované tváre, prenasledovavšie ma pohľady a ruky, ktorézto vreckovkami mávali mi.

Napriek tomu, že bol ešte február, počasie bolo príjemné. Vo vzduchu závan jari. Vo vozňoch onedlho taká spara zavládla, že sa nedalo obsdieť.

V našich vozňoch, ako je známe, prúdi ohrev zo spodnej časti sedadiel, v dôsledku čoho sa mi kedy-tedy marieva, že som čajník na samovar štopnutý. – Horúco... však? – oslovil ma nadmieru obľý starček, môj jediný spolucestujúci vo vagóne, ktorý nemohol vydržať a stále sa na sedadle vrtel.

– Veruže horúco!

– Akiste ma rozbolí hlava...

– Hlava? Nuž nech je tak *par esprit de contradiction*¹³, – odsekol som.

Onedlho v Alexandrove nastala noc temná sťa fabrika p. Łojka vo Varšave alebo štýl jedného z mojich priateľov – meno nepreznám, lebo nerád niekoho nadmieru ostentatívne chváliam. Spolucestujúci zaspal a dychčal ako gumený vankúš nafukovaný povetrím, z ktoré ktosi to isté vypúšťa. Ja som zaspal tiež, snívalo sa mi o Varšave a tých, čo zanechal som v nej, zaspal som tak tvrdo, že som sa prebral až v Toruni, kde kontrolujú vagóny¹⁴.

– Máte nové topánky, – podotkol pruský colník.

– Vari by ste chceli, aby všetci u nás v deravých chodili? – zareagoval som.

---

¹³ Proti gustu žiaden dišputát; ako sa vám páči (franc.; pozn. prekl.).

¹⁴ Hranica medzi Ruskom a Nemeckom; cestujúci sa presunul z ruského do pruského zaboru Poľska – pozri ďalej (pozn. prekl.).

Nemec sa na chvíľu zamyslel. Azda si pomyslel „nastanú i také časy“ a zaklapol môj kufrík.

Vrátil som sa do vagóna, opäť zaspal a spal až do rána – či až kým do Berlína neprišli sme. Ráno, veruže – sotva svitalo. Ulice vyľudnené. Tu a tam bolo vidno vozíky ťahané psami, ktoréžto napriek tomu, že sa stále stretávajú, nepremeškajú žiadnu príležitosť, aby sa voči sebe prenesmierne popudlivo nesprávali. Obrovské mesto – ostatne mi už nie neznáme – napoly ešte v driemotách mihalo sa pred očami v rozmanitých zábleskoch zory. Odviezol som sa zo železničnej stanice Východ na Lehrter Bahn. Do odchodu vlaku ostávali takmer dve hodiny, vyšiel som teda pred budovu a poobzeral sa navôkol. V diaľke som tu a tam zazrel presúvajúce sa oddieliky vojakov, flegmatických a drsných sťa pradávni rímski legionári, v prilbách s pozlátanými špicmi. Zhliadnuc ich pravidelné a jednotvárne kroky i mechanické pohyby hlavy, rúk a nôh mohol som za stroje bez vlastnej vôle, jedným kľúčom ponaťahované, pokladať ich. A veď to aj sú stroje, ktorých kľúčom a pohonom vyššia, zásadne nepredvídateľná, desivá, ponurá v záhyboch tógy vojnu a nivočenie skrývavšia moc jest.

Vpravo sa v lúčoch vychádzajúceho slnka trblietalo spodobenie Víťazstva¹⁵ – ťažkopádne, neforemné, vulgárne, podobné vrane, ktorá náhodou zosadla na stĺp v Berlíne a chystá sa odletieť. Či odletí – a ak – nuž kam¹⁶?

Dve hodiny uplynuli rýchlo. Nasadol som zasa do vagóna. Mal som v ceste pokračovať nie do Brém¹⁷, ale do Kolína nad Rýnom. Porozhliadal som sa po vozni, ani jedna pekná žena; sedelo tu iba zopár Nemcov v podstate s triviálnymi, pivársky napuchnutými tvármi a akýsi zahraničný aristokrat.

Vlak, ktorým som cestoval, nejde až do samotného Kolína, ale stojí v Deutzi, na pravej strane Rýnu. Dorazili sme o deviatej večer. Bol som trochu unavený, nuž som sa pobral do hotela *Belle-Vue* a objednal som si izbu. Čašník ma zaviedol na druhé poschodie a ukázal mi nocležisko, v ktorom som si mal odpočinúť. Skôr než som svetlo rozžal, podišiel som k oknu a zdvihol roletu, aby som sa pozrel na Kolín, ktorý na druhom brehu rozprestieral sa.

---

¹⁵ Nasleduje popis sochy bohyně Niké (pozn. prekl.).

¹⁶ Narážka na túžbu Poliakov po mocenskom oslabení Bismarckovho víťazného Nemecka, ktoré roku 1866 porazilo Rakúsku monarchiu, roku 1870 Francúzsko a po zjednotení sa stalo veľmocou (pozn. prekl.).

¹⁷ Obvykle sa do USA cestovalo cez Brémy a Hamburg (pozn. prekl.).

Kolín nad Rýnom, hotel Belle-Vue

Uzrúc ho, požiadal som čašníka, nech svetlo nerozžína a osamote nechá ma.

Skvostná panoráma! Noc bola nádherná, jasná. Mesiac svietil tak prenikavo, že by sa v prúdoch jeho striebriстого svetla bolo skoro dalo čítať. Pod nohami mi tiekol Rýn. Dlhé pásy svetla sa zrkadlili v priehľadnej hladine pri druhom brehu. O čosi bližšie parníček chrľil dážď zlatých iskier. Celý Kolín bolo vidno ako na dlani: svetlá, navrstvené zhľuky domov, tmavé obrysy komínov – a nad tým všetkým krásavica katedrála, okázalá, pokojná, uhrančivá a mlkva, ktorá povznášala nad mesto nielen veže, lež i klenby.

Najväčšie stavby mesta javili sa mi popri nej sťa chatrčky schúlené pod krídla mohutnej matky. Mesiac jasne svietil na štíhle kontúry onej bizarenej gotickej architektúry; tiene a svetlo na oblúkoch a vežičkách lomili sa. Tkvelo v tom všetkom voľačo mystické, voľačo premkynavšie dušu tajuplnými záchvevmi a hotovivšie fantázii krídla. Pri pohľade na budovu, zaliatu mesačným svetlom, city nábožné, s materinským mliekom vsaté, hocako prenesmierne rozptyľované rámusivým náhlením, sťa stratené perly nachodíme: i nie sú to blažené a sladké poryvy srdca, lež sťa by dáke vnútorné hlasy anjelov, prebúdzajúce spomienky detstva, zakúšané napríklad